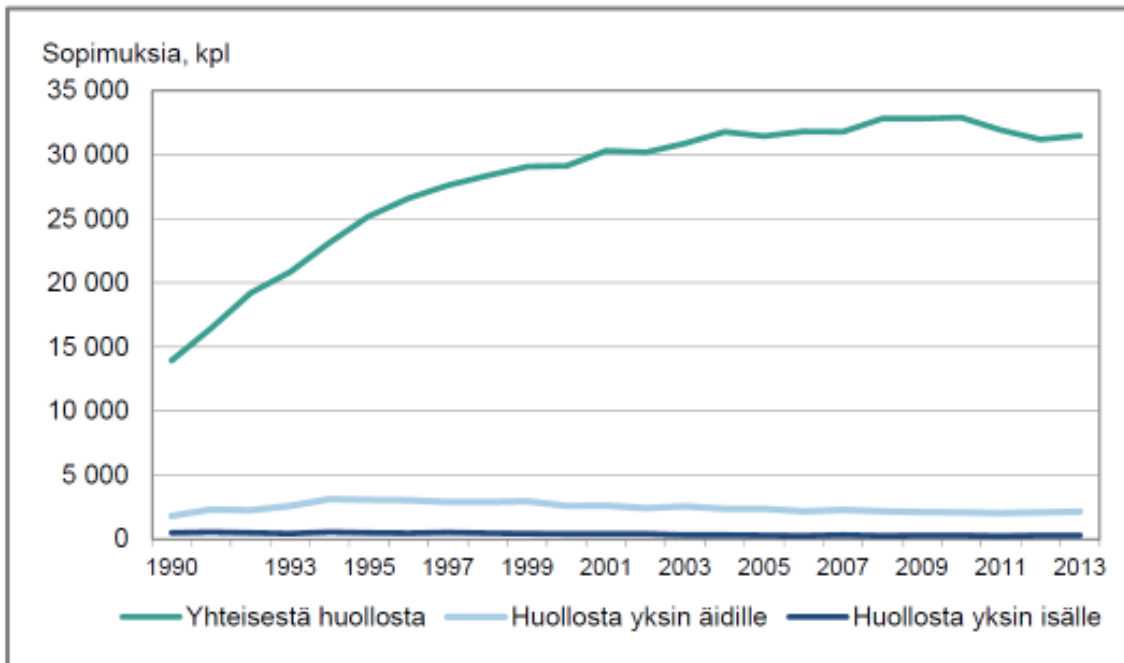

Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoasiain neuvottelukunnan seminaari 11.2.2015
"Eron jälkeen(kin) jaettu vanhemmuus. Lapsen huolto- ja tapaamiskäytännöt murroksessa"

TAPAAJAVANHEMMAN, ERITYISESTI ISÄN, ASEMA HUOLTORIIDASSA

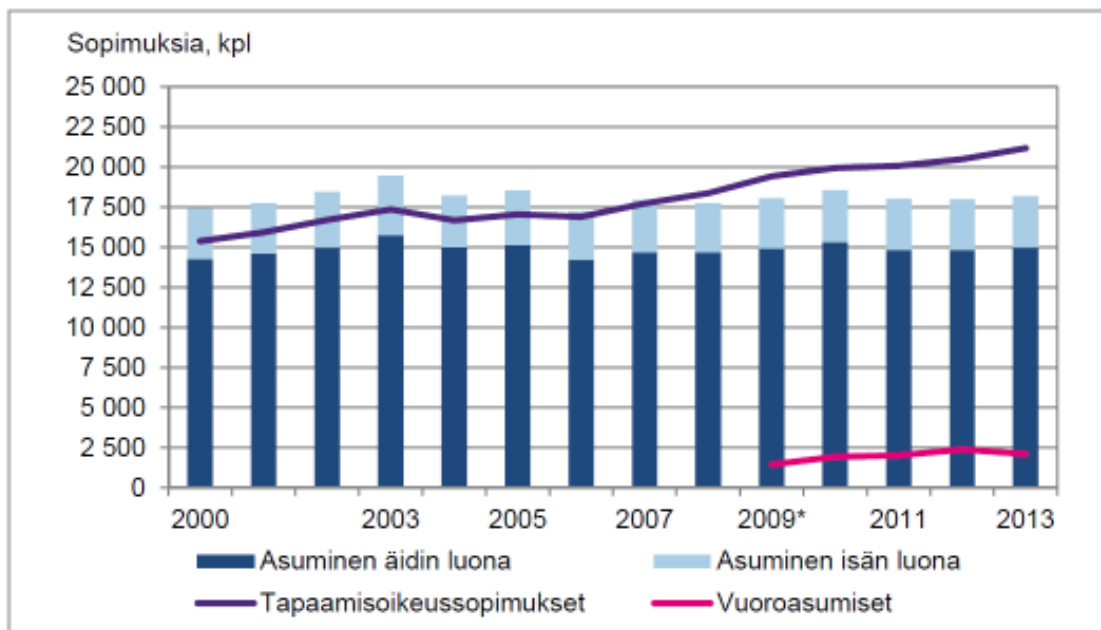
Pekka Pere
DPhil (Oxfordin yliopisto)
Isät lasten asialla ry

Kuvio 3. Sosiaalitoimen vahvistamat sopimukset lapsen huollosta 1990–2013, kpl

Äitien yksinhuoltajuus: 6 %. Isien yksinhuoltajuus: 1 %.

Kuvio 4. Sosiaalitoimen vahvistamat sopimukset asumisesta ja tapaamisoikeudesta 2000–2013, kpl

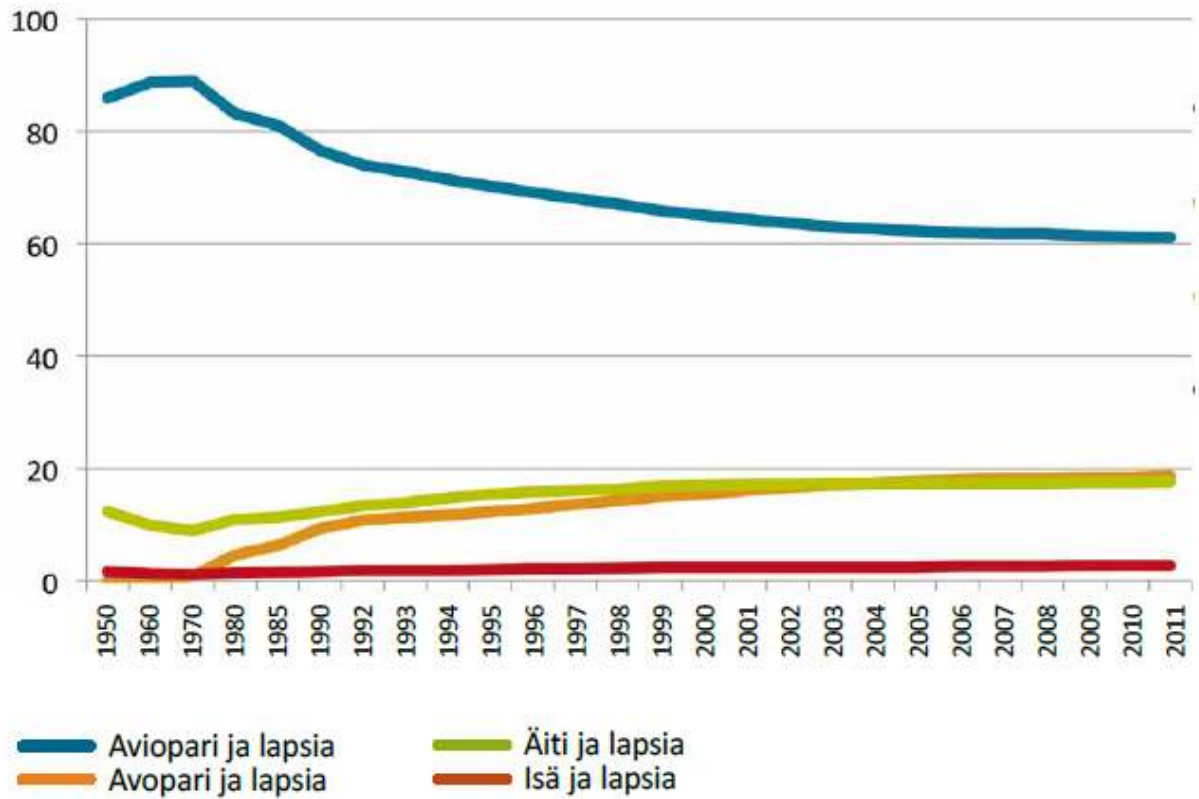
Asumisopimukset: 82 % äideille.

Lähde: Forss, Anne ja Salla Säkkinen (2014) Lapsen elatus ja huolto 2013. Sosiaaliturva 2014. Suomen virallinen tilasto. Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kuvio 37.

Eri lapsiperhetyyppien osuus (%) kaikista lapsiperheistä vuosina 1950–2011.

Tilastokeskus/Perheet

Taulukko 49.**Eri lapsiperhetyyppien osuus (%) kaikista lapsiperheistä vuosina 1950–2011.**

Tilastokeskus/Perheet

	Aviopari ja lapsia	Avopari ja lapsia	Äiti ja lapsia	Isä ja lapsia
2011	61	19	18	3
2010	61	18	18	3
2009	61	18	18	3
2008	62	18	17	3
2007	62	18	17	3
2006	62	18	17	3
2005	62	18	17	3
2004	63	17	17	3
2003	63	17	17	3
2002	64	17	17	2
2001	64	16	17	2
2000	65	16	17	2
1999	66	15	17	2
1998	67	14	16	2
1997	68	14	16	2
1996	69	13	16	2
1995	70	12	15	2
1994	71	12	15	2
1993	73	11	14	2
1992	74	11	13	2
1990	77	9	12	2
1985	81	6	11	2
1980	83	5	11	1
1970	89	1	9	1
1960	89	-	10	1
1950	86	-	12	2

Lähde: Aira, Tuula, Riikka Hämylä, Lasse Kannas, Maria Kaisa Aula ja Raija Harju-Kivinen (2014) Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattoreiden kuvaamana. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:4.

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29914.pdf (viitattu 29.1.2015).

Kokenut väkivaltaa parisuhteessa (%)

	Mies	Nainen
Joskus	14,2	14,3
12 kk:n aikana	4,4	3,7
Vastanneita	1119	791

Lähde: Markku Heiskanen ja Elina Ruuskanen (2010): Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti. Julkaisusarja No. 66.

Kurituksen laatu ja sitä tehneiden osuus (%)

	tukistanut	läimäyttänyt	lyönyt
äiti	25	7	1
isä	18	5	1

Lähde: Venla Salmi, Martti Lehti, Reino Siren, Janne Kivivuori ja Mikko Aaltonen (2009): Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 12/2009, Helsinki.

Äideistä 6 % syyllistyy vakavaan väkivaltaan lasta kohtaan.

Lähde: Noora Ellonen, Tarja Pösö ja Kirsi Peltonen (2015): Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. Yhteiskuntapolitiikka, 80, 72-80.

Mikä selittää? Asenteet?

Lastenvalvojain yhdistys ry:n puheenjohtaja Marian Tuomen lisensiaatin tutkimus (2008) "Parisuhde päättyy isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen"

Ilman lähdeviittausta Tuomi väittää, että valtaosa tapaamisongelmista johtuisi muusta syystä kuin vieraannuttamisesta (s. 36):

Valtaosa tapaamisongelmista aiheutuu siitä, että tapaava vanhempi, joka on yleensä isä, ei tapaa lastaan, vaikka lapsi niin toivoo.

Kun Tuomi kertoo olevan sellaisiakin tapauksia, joissa isä tahtois nähdä lastaan, Tuomi kertoo "ymmärtävänsä" äitien haluttomuutta suostua tapaamisiin (s. 36):

Lisäksi on niitä tapauksia, joissa äiti tai lapsi eivät toivo tapaamisia, mutta isä haluaisi tavata. Kokemukseni mukaan on ymmärrettävää, että jotkut lasten äidit ovat haluttomia suostumaan isän ja lasten tapaamisiin, jos on odotettavissa, että isä sitoutuu huonosti tapaamisiin, isä on väkivaltainen tai pelottava tai tapaamisilla tapahtuu liian paljon, jolloin lapsen kestävyys ylittyy.

Vaikka tapaaminen olisi mennyt isän kanssa hyvin, on isässä vika, jos lapsi oireilee äidillään. Tuomen mukaan isä saattaa olla haluton ymmärtämään tätä (s. 79):

Kokemukseni mukaan lapset saattavat tapaamisilla isän luona olla reippaita, mutta kotiin palattuaan äiti saa hoitaa seurauksia, kun lapsi uskaltaa näyttää erilaisia tunteitaan. Isä puolestaan saattaa olla haluton ymmärtämään, mistä äiti puhuu. Avoimella keskustelulla näissä asioissa on mahdollista päästä eteenpäin, jos molemmat vanhemmat haluavat toimia lapsen parhaaksi. Joskus näissä tilanteissa lastenvalvoja kuulee väitettävän, että äiti estää isää tapaamasta tai äiti manipuloi lapsen mielipiteitä.

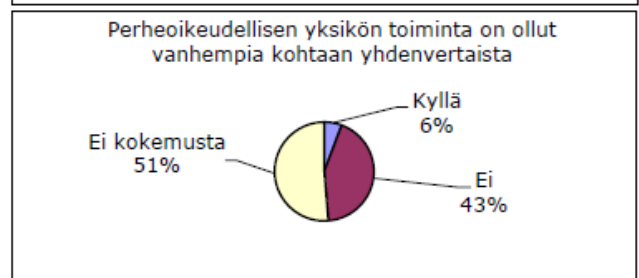
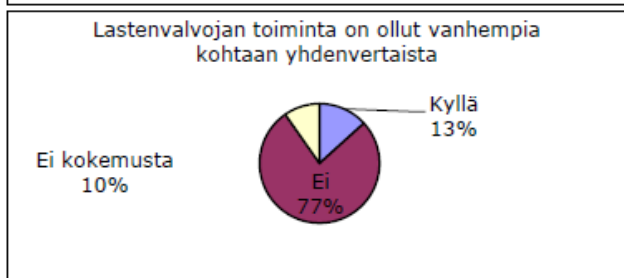
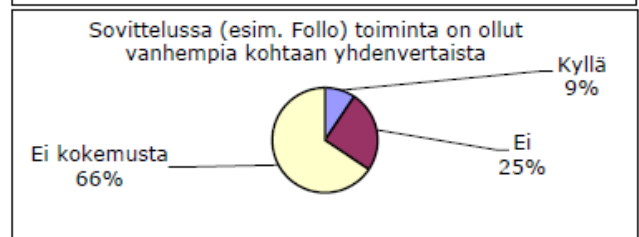
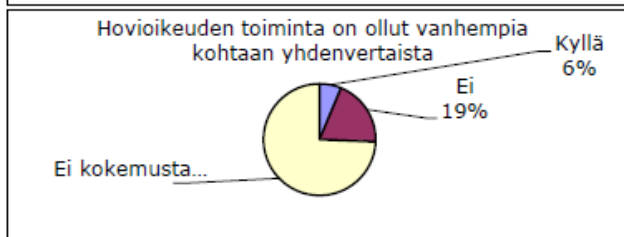
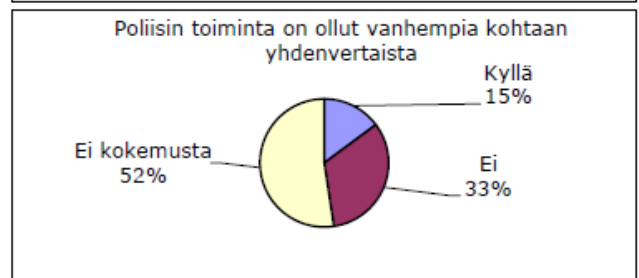
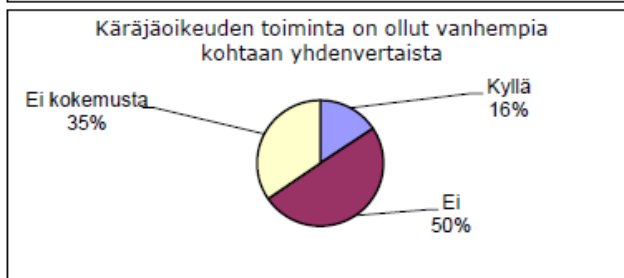
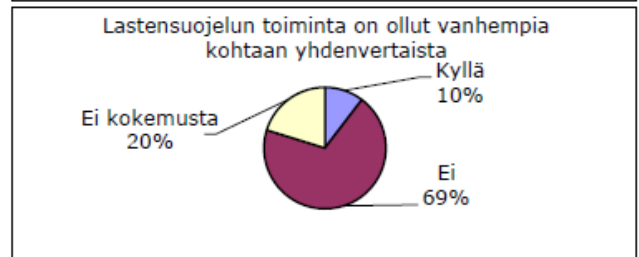
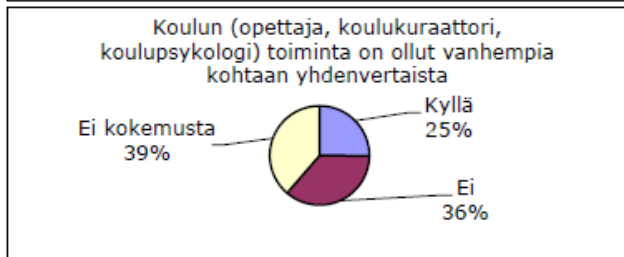
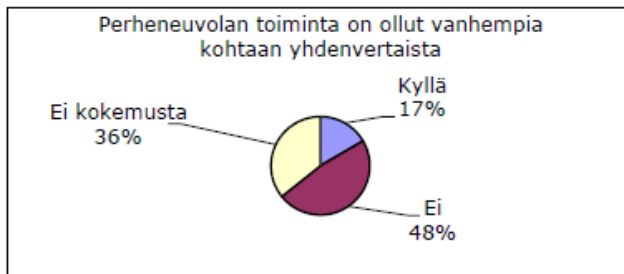
Tuomen mukaan voidaan pohtia, onko vieraannuttamisongelmaa olemassa (s. 82):

Voidaan pohtia, onko vieraannuttamista olemassa.

Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä (THL 2013)

- Lastenvalvojia neuvotaan perustamaan väkivalta-arvionsa hienovaraisille vihjeille, vaiston herkkyydelle ja uskolle (toisen!) asiakkaan kertomukseen.
- Oppaan mukaan merkki vanhemman väkivaltaisuudesta on, että vanhempi kertoo, että toinen vanhempi ei ole henkisesti tasapainossa, että hän manipuloi lapsia toista vanhempaa vastaan tai että hän päättää yksin lasten asioista kuulematta toista vanhempaa.
- Opas on kattavinaan henkisen väkivallan muttei edes mainitse vieraannuttamista. (Esimerkiksi etän lasten hakemattomuus todetaan kiusaamiseksi; tapaamisten estämistä lähin puolelta ei todeta.)
- Opas keskittyy etävanhemman mahdolliseen väkivaltaisuuteen; lähivanhemman mahdollinen väkivaltaisuus sivuutetaan.
- Oppaassa ei neuvota, mitä tehdä, jos väkivaltasyyte osoittautuu tekaistuksi.

Isät lasten asiassa ry:n jäsenkysely (http://www.isätlastenasiassa.fi/wp-content/uploads/2013/11/ILA_JäsenKysely_2013.pdf)

Me naiset 2/2015 näyttelijä Outi Mäenpäästä:

"Erityisen järkyttynyt Outi kertoo olleensa siitä, miten hän on nähnyt isää kohdeltavan muun muassa sosiaalitoimessa. - Tämä on minulle vaikea paikka, koska olen matriarkaalisesta, naisten johtamasta perheestä ja tukeuden mielelläni naispuolisiin ystäviini. Lisäksi äitiys on ollut minulle elämäni suurin asia. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että äidin oikeudet ovat niin koskemattomat, että hän voi tehdä melkein mitä vain lapsilleen, eikä isä voi vaikuttaa mihinkään. Pitäisi perustaa Pelastakaa isät - järjestö!"

KOTIMAA

Isästä tulee lähihuoltaja joka kolmannessa käräjäoikeuden päätöksessä

Huoltoasioista riitelevistä perheistä kolmannes lastensuojelun asiakkaita

Leena Sandström
HELSINGIN SANOMAT

► Joka kolmas isä saa lapsen lähihuoltajuuden huoltoriidoissa, jotka ratkaistaan käräjäoikeuksissa.

Julkisuudessa käydyssä keskustelussa on usein oletettu, että tuomioistuimet suosivat äitien lähivanhemmuutta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuore tutkimus paljastaa käsityksen vääräksi.

"Aikaisemmin tästä ei ole ollut systemaattisesti kerättyä tietoa. Isien asema ei ole niin huono kuin on ajateltu", tutkija **Elisa Valkama** sanoo.

Sosiaalitoimen vahvistamisessa huoltosopimuksissa äitien osuus lähivanhempana on selvästi suurempi kuin käräjäoikeuksissa eli 80 prosenttia.

Myös isien aktiivisuus yllätti tutkijoita. Isät olivat panneet vireille puolet huoltoriidoista.

Ikävämpi yllätys oli, että huoltoriitaperheistä kolmannes oli lastensuojelun asiakkaina. Puolet näistä perheistä oli ollut avohuollon asiakkaita, ja puolessa perheistä lapsi oli ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

Tilanne oli vielä huonompi perheissä, joissa huoltoriidasta oli muodostunut oikeudenkäynnistä toiseen jatkuva kierre. Näistä perheistä puolet oli lastensuojelun asiakkaina.

"Varsinkin näissä tapauksissa perhe-elämästä välittyi hyvin riitainen kuva. Voi olla, että joissakin tapauksissa suhteen kaikki pettymykset kanavoituvat oikeusritoihin, joissa lapsi kaikessa temmellyksessä unohtuu ja kärsii", Valkama sanoo.

Neljäsosa tutkimuksen huoltoriidoista oli pitkittyneitä, eli asiaa oli käsitelty useissa oikeudenkäynneissä.

Tutkimuksessa havaittiin, että sosiaalitoimen olosuhdeselvityksiä tehtiin vain noin puolessa käräjäoikeuksissa käsitellyistä tapauksista. Aiemmin on luultu, että olosuhdeselvitys pyydetään lähes aina.

Jos olosuhdeselvitys oli tehty, yhdeksässä tapauksessa kymmenestä käräjäoikeus ratkaisi asian lähes tai täysin sosiaalitoimen ehdotuksen mukaisesti.

Selvitys oli jätetty pyytämät-

tä yleensä helpommin ratkaistavissa asioissa, ja tällöin valtaosassa päädyttiin sovintoon.

Kaikista käräjäoikeuksiin tulevista huoltoriidoista lähes puolet ratkesi sovintoon. Se oli yleisintä, kun riita koski vain yhtä lapseen liittyvää asiaa.

Huolto-oikeudenkäynnit kestävät käräjäoikeudessa keskimäärin kahdeksan kuukautta. Helsingissä keskimääräinen käsittelyaika oli kuusi kuukautta.

Olosuhdeselvitysten tekeminen venytti käsittelyaikaa. Se vie sosiaalitoimessa keskimäärin kuusi kuukautta ja joissakin kaupungeissa jopa vuoden.

"Se on ongelma, sillä lapsen edun mukaista olisi, että jutut ratkaistaisiin aika pian", Valkama korostaa.

TIETOKULMA

Vain pieni osa huoltoriidoista päättyi oikeuteen

► Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa analysoitiin yli viittäsataa huoltoriitatapauksista, jotka ratkaistiin kaikista Suomen käräjäoikeuksista vuodenvaihteessa 2005–2006.

► Vastaavanlaajuisista tutkimuksista ei ole ennen tehty Suomessa.

► Käräjäoikeudet käsittelevät vuosittain noin 2 000 huoltoriitaa.

► Kaikkiaan lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta tehdään vuodessa noin 42 000 sopimusta. Käräjäoikeuksiin päättyy siis vain 4–5 prosenttia tapauksista.

► Valtaosasta huoltoasioita tehdään sopimus sosiaalitoimessa. Se edellyttää molempien vanhempien suostumista sopi-

mukseen.

► Lähes puolessa kaikista käräjäoikeuteen menneistä huoltoriitatapauksista tuomioistuinin päättyi yhteishuoltoon.

► Tutkimuksessa havaittiin, että tapaamiskäytännöt ovat muuttuneet joustavammiksi, ja ne räätälöidään perheen mukaan.

► Valtaosa huoltoriidan kohteena olevista lapsista oli kouluikäisiä. Runsas kolmannes oli 7–12- ja kolmannes 13–17-vuotiaita.

► Huollosta riitelevistä vanhemmista suurin ryhmä olivat 35–44-vuotiaat. Tässä ikäryhmässä myös avioerot ovat yleisimpiä.

► Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos jatkaa tutkimusta analysoimalla seuraavaksi huoltoriitoiden käsittelyä hovioikeuksissa.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, mediatiedote 30.11.2006:

- "Lapsen asumista koskevista vaatimuksista 60 prosentissa vaadittiin päätöstä lapsen asumisen määrittämisestä äidin luokse ja neljässä tapauksessa kymmenestä isän luokse."

- **"Joka kolmannessa päätöksessä lapsen lähivanhemmaksi määrättiin isä**

Lapsen asumisen osalta 65 prosentissa huoltoriitatapauksia tuomioistuimien oli päättänyt, että lapsen tulee asua äidin luona. Joka kolmannessa tapauksessa oli tehty päätös lapsen asumisesta isän luona. Loppuosassa tapauksia oli päätetty lapsen asumisesta vuoroviikoin kummankin vanhemman luona tai lasten asuminen oli jaettu siten, että osa lapsista asui äidin luona ja osa isän luona. - - Tutkimuksen valossa isien asema tuomioistuimien lopullisessa päätöksessä ei ollut niin synkkä, kuin mitä aiemmin on oletettu. - - **Tutkimustulosten perusteella isillä on siis oikeuskäytännönkin valossa lähes yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa tasa-arvoista vanhemmuutta kuin äideillä."**

- " - - joka neljännessä (25 %) tapauksessa huoltoriidan taustalla oli aiempia lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyviä oikeudenkäyntejä."

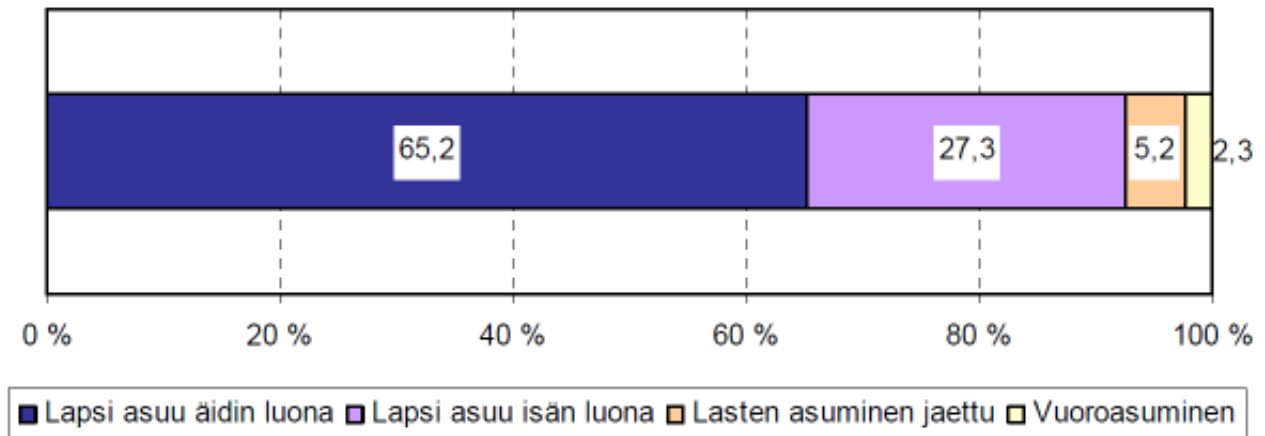
Tutkimuksen englanninkielisestä tiivistelmästä:

"As to the child's residence, the court had in a major part of the custody disputes (**65 %**) decided that the child should live with its mother. **In every third case** it was decided that the child should live with its father. - - It would thus appear that the **fathers**, also in light of legal praxis, **have almost the same chances to realise parenthood on a basis equal to that of the mothers."**

Oikeudessa siis tasa-arvo toteutuu?

Huomioita:

- ”joka kolmannessa päätöksessä” + 65 prosenttia = 98 % ?!
- Tiedotteen luvut ovat tutkimuksen sivuilta 62-63: ”Valtaosassa (65 %) huoltoriitatapauksia tuomioistuimien oli päättänyt, että lapsen tulee asua äidin luona. **Joka kolmannessa tapauksessa** oli tehty päätös lapsen asumisesta isän luona. Loppuosassa tapauksia oli päätetty lapsen asumisesta vuoroviikoin kummankin vanhemman luona tai lasten asuminen oli jaettu siten, että osa lapsista asui äidin luona ja osa isän luona (kuvio 11).

Kuvio 11 Tuomioistuimen päätös lapsen asumisesta

Todellisuus sivulla 63: ”Ensiratkaisuissa kahdeksassa tapauksessa kymmenestä lapsi oli määrätty asumaan äidin luokse ja vain joka seitsemännessä tapauksessa oli tehty päätös lapsen asumisesta isän luona. Noin 10 prosentissa tapauksia tuomioistuimien oli päättänyt, että osa lapsista asuu äidin luona ja osa isän luona. -- -- Isien osuus lapsen lähivanhempana olikin merkittävästi suurempi huollon muutosratkaisuissa kuin tapauksissa, joissa lapsen asumisesta päätettiin ensimmäistä kertaa.”

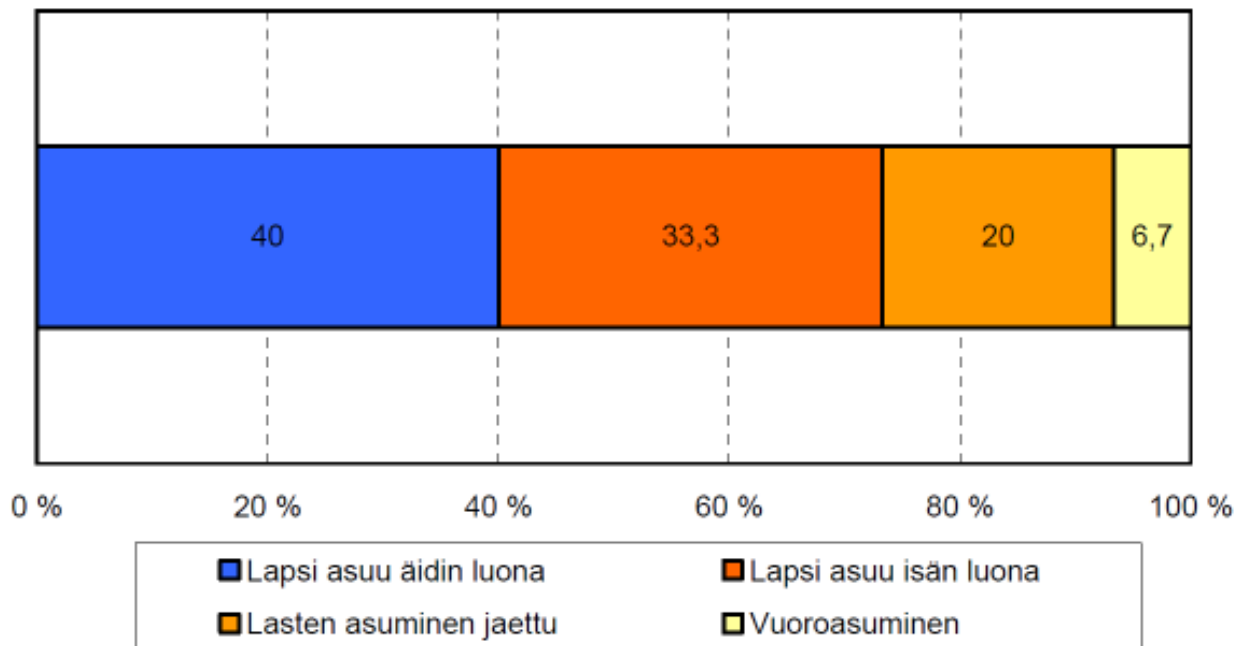
Taulukko 11 Tuomioistuimen päätös lapsen asumisesta asiatyypin mukaan

	Lapsi asuu äidin luona %	Lapsi asuu isän luona %	Vuoro-asuminen %	Osa lapsista asuu äidin luona, osa isän luona %	Yhteensä % (N)	
Päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	79	13	-	8	100	24
Huoltopäätöksen muutos	57	35	4	4	100	74
Avioeron liitännäisasia	72	21	-	7	100	29
Yhteensä	65	28	2	5	100	127

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen hovioikeustutkimus 2009:

- Sivun 71, alaviite 62(!): ”Tutkimuksessa lasten huoltoriidoista käräjäoikeuksissa havaittiin, että kaikista huoltoriidatapauksista 65 prosentissa tuomioistuimien päätöksien mukaan lapsen asumisesta äidin luona. **Joka kolmannessa (28 %) tapauksessa oli tehty päätös lapsen asumisesta isän luona.**”

Isien kolmasosan voitto-osuus saavutetaan vasta hovioikeudessa:

Kuvio 17 Hovioikeuden ratkaisu lapsen asumisesta

Helsingin hovioikeuden huoltoriitapäätöksiä 199 kpl 2003-2006

- Äideistä 32 % syytti isää tai isän uutta puolisoa väkivaltaisuudesta, päihteiden (ml. huumeet) käytöstä tai mielenterveysongelmasta.

Isistä 27 % teki vastaavan syytöksen äidistä tai äidin uudesta puolisoista.

Äitien tekemistä syytöksistä 67 % ja isien tekemistä syytöksistä 46 % jäi toteennäyttämättä.

Vaikutus huoltajuuspäätökseen:

- **Yksikään isä, johon kohdistettu syytös on toteennäytetty, ei voita huoltoriitaa.**
- **Jos äitiin kohdistettu syytös on toteennäytetty, äiti voittaa silti 36 % näistä huoltoriidoista.**

Lähde: Mari Palo-Revon tekeillä oleva pro gradu –tutkielma.

<i>tekijä</i>	<i>selvityksiä</i>	<i>ei väkivalta-</i> <i>kerrontaa</i>	<i>ei väkivalta-</i> <i>kerrontaa (%)</i>
<i>vain isä</i>	52	24	46,15
<i>isä ja äiti</i>	30	10	33,33
<i>vain äiti</i>	10	6	60,00
<i>epäselvä</i>	2	0	0,00

<i>tekijä</i>	<i>perustelu-</i> <i>tekstit</i>	<i>väkivalta-</i> <i>kannanotto</i>	<i>väkivaltakannan-</i> <i>ottojen osuus (%)</i>
<i>vain isä</i>	82	42	51,85
<i>isä ja äiti</i>	41	21	51,22
<i>vain äiti</i>	16	5	31,25

”Kuljetin fyysistä väkivaltaa koskevissa analyysiluvuissa mukana väkivallan käsittelyn sukupuolen mukaista vertailua, jonka tulos on, että fyysisen väkivallan viranomais\arviointi huoltoriitaprosessissa ei selkeästi eriydy vanhemman sukupuolen mukaan. **Isien ja äitien mahdollista väkivaltaisuutta käsitellään huoltoriidoissa pitkälti hyvin samaan tapaan: kummankin sukupuolen mahdollista väkivaltaa "katoaa" asiakirjoista paljon -- -- .**”

Johanna Hiitola (2011): Vanhempien tekemä väkivalta huostaanottoasiakirjoissa. Janus, 19, 4—19.

Sosiaalityöntekijöiden laatimia huostaanottohakemuksia

”Äitien tekemän väkivallan kuvauksista 39 prosenttia (7) sisälsi tiedot teoista ja uhreista, kun isien tekemän väkivallan osalta vain 15 prosentissa (6) kuvauksista mainittiin väkivallan teko ja uhri. -- -- Se, että **äitien tekemä väkivalta ohitettiin harvemmin kuin isien tekemä väkivalta**, voi johtua monesta eri syystä.”

Vaikutelma: Kun äitien väkivaltaisuus ohitetaan useammin, niin ei erilaista kohtelua. Kun äitien väkivaltaisuus ohitetaan harvemmin, niin sukupuolia kohdellaankin erilailla. Tulokset tulkitaan aina äitien eduksi?

Ratkaisuja

Follo. Apua joillekin. Monien etäisien asemaa pahentaa. Auvinen: Ei saa olla valtaepätasapainoa. Ainoa pitkäaikaistutkimus Wallerstein ym. (2000, 206–207): Sovittelulla on lyhyellä aikavälillä suotuisia vaikutuksia, mutta sovittelu ei myötävaikuta lasten vointiin pitkällä aikavälillä.

Lähde: Wallerstein, Judith S., Julia M. Lewis ja Sandra Blakeslee (2000) *The Unexpected Legacy of Divorce. A 25 Year Landmark Study*. Hyperion. New York.

Valtaepätasapainon poistaminen puolisoitten väliltä oleellista.

Vieraannuttaminen tulisi kieltää kuten muukin lapsen kaltoinkohtelu on kiellettyä.

Vuoroasuminen:

- Richard Warshak (2014): Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20, 46–67.
- Linda Nielsen (2014): Shared Physical Custody: Summary of 40 Studies on Outcomes for Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 613–635.